

Piotrków Trybunalski, dnia 28 sierpnia 2020 r.

dr hab. Jacek Bonarek
Filia w Piotrkowie Trybunalskim
ul. Słowackiego 116
97-300 Piotrków Trybunalski
jacek.bonarek@ujk.edu.pl

Recenzja

dorobku naukowego, organizacyjnego oraz dydaktycznego dra Kirila Marinowa w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk humanistycznych, dysciplina: historia

Przystępując do oceny dorobku naukowego, organizacyjnego oraz dydaktycznego dra Kirila Marinowa w związku z jego postępowaniem habilitacyjnym, chciałbym podkreślić, że dorobek Habilitanta reprezentuje efekty pracy badacza posiadającego ugruntowaną, a także mocą pozycję w środowisku naukowym zajmującym się dziejami Bizancjum oraz krajów sąsiednich, owego – ładnie przez dra Marinowa określonego – „świata bizantyńskiego”.

Niemniej nawet tak uznany badacz musi przejść procedurę weryfikującą skrupulatnie wyszczególnioną przez władze w odpowiednich aktach normatywnych (np. *Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*, *Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*). Wymusza to pewne usystematyzowanie dorobku naukowego, organizacyjnego oraz dydaktycznego dra Kirila Marinowa.

Informacje ogólne o kandydacie i jego zainteresowaniach

Kirił Marinow od roku 2008 jest związany ze środowiskiem naukowym bizantynologów skupionych wokół Katedry Historii Bizancjum Uniwersytetu Łódzkiego. Swoją pracę badawczą w środowisku łódzkim podjął jednak w roku 2005 w nieistniejącym już Zakładzie Historii Średniowiecznej Europy Zachodniej i Lewantu. Obecnie jest jednym z najbardziej aktywnych naukowców wspomnianej powyżej Katedry Historii Bizancjum. Z ośrodkiem

Uniwersytetu Łódzkiego dr Marinow związał również swe losy zawodowe, pracując najpierw na etacie asystenta (lata 2005-2010), a następnie adiunkta (od roku 2010).

W 2001 roku dr Kiril Marinow ukończył studia na kierunku archeologia, uzyskując tytuł zawodowy magistra historii (Wydział Filozoficzno-Historyczny, Uniwersytet Łódzki) w oparciu o pracę: *Wielkie Tyrnowo w późnym średniowieczu i jego fortyfikacje*, rozpoczynając tym samym nurt badań, które są kontynuowane oraz pogłębiane po dziś, czego dowodem jest część publikacji wchodzących w recenzowany cykl artykułów.

Po uzyskaniu magisterium z zakresu archeologii dr Kiril Marinow rozpoczął pracę nad rozprawą doktorską pod opieką wybitnego bizantynologa prof. Waldemara Cerana. Nieoczekiwana śmierć profesora spowodowała zmianę promotora i ostatecznie pierwszy stopień naukowy uzyskał Habilitant pod opieką prof. Macieja Kokoszko. W dniu 25 marca 2010 roku uchwałą Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego Habilitantowi nadany został stopień doktora nauk humanistycznych ze specjalnością w zakresie historii. Temat rozprawy doktorskiej brzmiał: *Znaczenie Hemusu i jego twierdz w zmaganiach zbrojnych Bizancjum z Bułgarią, VII-XI w.* Tematyka rozprawy nadal inspiruje dra Marinowa do badań, czego dowodem są kolejne publikacje wchodzące w recenzowany cykl artykułów.

Powyżej wspomniane zostały dwa obszary zainteresowań badawczych dra Kirila Marinowa: kwestie związane z drugim państwem bułgarskim, a zwłaszcza z jego stolicą, Wielkim Tyrnowem oraz relacje bizantyńsko-bułgarskie, zwłaszcza roli i znaczeniu gór Haemos (tej tematyce jest poświęcona zapowiadana, wciąż oczekiwana oraz nieopublikowana monografia: *W klisurach Hemosu. Znaczenie masywów Starej Płaniny i Średniej Góry w zmaganiach zbrojnych Bizancjum z Bułgarią (koniec VII – początek XI wieku)*, stanowiąca część znanej serii wydawniczej *Byzantina Lodziensia*). Doktor Kiril Marinow posiada jednak szersze zainteresowania badawcze obejmujące np. dzieje państwa bułgarskiego w X wieku, sprawy ideologiczne w kontekście bizantyńsko-bułgarskim, kwestie związane z traktatami wojskowymi Bizancjum, a także tematy związane z historią Konstantynopola.

Ocena dorobku naukowo-badawczego ze szczególnym uwzględnieniem „osiągnięcia naukowego” wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – *Bułgaria i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobizantyńskiej*

Jak już zostało wspomniane Habilitant uzyskał stopień doktora w roku 2010, od tej daty opublikował 59 różnego rodzaju prac. Dr Kiril Marinow wypełnił więc całkowicie jeden z

podstawowych warunków postępowania habilitacyjnego, to jest w sposób znaczący powiększył swój dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora.

W liczbach bezwzględnych dorobek naukowy dra Marinowa należy uznać za imponujący, jednakże posiada on jeden, zasadniczy mankament jakościowy – brak samodzielnej monografii (jak wspomniałem, zapowiadana monografia autorstwa Habilitanta jeszcze nie została opublikowana). Jest on wprawdzie współautorem dwóch ważnych dla polskiej oraz światowej nauki monografii: *Carstwo bułgarskie. Polityka – społeczeństwo – gospodarka – kultura, 866-971* (współautor: Mirosław J. Leszka) oraz *Piotr I Święty, car bułgarski (ok. 912-969). Maria Lekapena, caryca bułgarska (ok. 912-963?)* (współautorzy: Zofia A. Brzozowska, Mirosław J. Leszka), jednak brak samodzielnej pracy zwartej jest wyraźnie widoczny. Podkreślić natomiast należy jeszcze raz, że monografie, których Habilitant jest współautorem, stanowią obecnie opracowania wydające się wyczerpywać badania nad dziejami Bułgarii, zwłaszcza doby cara Piotra I i rzeczywiście – zgodnie ze słowami Habilitanta – nie znajdują odpowiednika w literaturze ani polskiej, ani światowej.

Brak samodzielnej monografii Habilitant skutecznie wypełnia bogactwem opublikowanych, zbliżonych tematycznie mniejszych opracowań (artykułów, rozdziałów w książkach), dlatego też podstawą do uzyskania stopnia doktora habilitowanego jest cykl 18 artykułów naukowych, co jest zgodne z art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. b *Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*.

Cykl ten został przez dra Kirila Maronowa zatytułowany – *Bułgaria i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobizantyńskiej*. Po lekturze zaproponowanego cyklu nasuwa się konstatacja, że tytuł można byłoby doprecyzować jako: *Bułgaria Naddunajska i Bizancjum*, gdyż uwaga Habilitanta koncentruje się przede wszystkim na wschodnich terenach średniowiecznej Bułgarii, natomiast jej zachodniej części poświęcone są jedynie niewielkie wzmianki. Potwierdza to notabene sam dr Marinow, wspominając konsekwentnie w autoreferacie o Bułgarii Naddunajskiej (s. 3, 5). Jest to zrozumiałe, biorąc pod uwagę zainteresowania badawcze Habilitanta i biorąc pod uwagę doświadczenie oraz dorobek oraz w żaden sposób nie pomniejsza Jego osiągnięć naukowych.

Recenzowany cykl publikacji obejmuje prace z lat 2011-2018 obejmujące – o czym będzie jeszcze mowa – trzy zasadnicze obszary badawcze. W tym momencie można postawić pytanie – kiedy oraz w jakich okolicznościach Autor cyklu sformułował jego główne cele? Czy też cykl jest wytworem konieczności chwili? Jest to niestety najpoważniejsze niebezpieczeństwo, jakie niesie „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych

опубликованных в czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych” jako podstawa postępowania habilitacyjnego dla nauk humanistycznych.

Czy jednak te wątpliwości pomniejszają znaczenie osiągnięć naukowych Habilitanta? Na to pytanie należy odpowiedzieć negatywnie. Nie pomniejszają osiągnięć doktora Kirila Marinowa. Utrudniają natomiast drobiazgową ocenę prezentowanego cyklu. Podobnie stwarzają dodatkową trudność w szczegółowym odnoszeniu się do cytowanej literatury, jako że cykl obejmuje publikacje z ostatniej dekady. Podkreślić natomiast należy, że Habilitant traktuje kwerendy bardzo poważnie, czego dowodzić może liczba zgromadzonej literatury (aczkolwiek czasem można byłoby ową literaturę uzupełnić, np. 17, *Asparuh and His People*, s. 168, przyp. 5).

Szczególnie istotnym obszarem badawczym prezentowanym w omawianym cyklu publikacji – z punktu widzenia piszącego te słowa – jawi się grupa prac poświęcona roli i znaczeniu Haemosu w dziejach Bułgarii, Bizancjum oraz w relacjach pomiędzy tymi państwami. Do grupy tej należą następujące prace:

1. *Hémos comme barrière militaire. L'analyse des écrits historiques de Léon le Diacre et de Jean Skylitzès au sujet de la campagne de guerre des empereurs byzantins Nicéphore II Phocas en 967 et de Jean I Tzymisces en 971*, „Bulgaria Mediaevalis” 2, 2011, s. 443–466.
2. *В дербите на Хемус (За някои страни в ролята на планината през периода VII–IX в.)*, „Palaeobulgarica” 37, 2013, 4, s. 60–73.
3. *Стратегическата роля на Старопланинската и Средногорската вериги в светлината на българо-византийските военни сблъсъци през VII–XI век*, „Известия на Регионалния Исторически Музей – Габрово” 2, 2014, s. 111–134.
4. *The Haemus Mountains and the Geopolitics of the First Bulgarian Empire: An Overview*, „Зборник радова Византолошког института” 51, 2014, s. 17–32.
5. *Бунтовният Хемус. Масивът като база за нападения и убежище по време на първите Асеновци*, „Епохи” 23, 2015, 2, 330–347.
6. *Across Haimos: Inconveniences and Dangers in crossing the Mountains of Bulgaria in the Middle Ages*, „VTU Review: Studies in the Humanities and Social Sciences” 2, 2018, 1, s. 11–24.
7. *Góry Hemos a bizantyńskie wpływy gospodarcze i kulturowe na średniowieczną Bułgarię*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 26, 2018, s. 5–42.

Problematyce tej poświęcone są również odpowiednie fragmenty monografii, której Habilitant jest współautorem i która jest wymieniona w cyklu publikacji, a także w pewnej mierze artykuł: *Жалки лисици, плахливи еленчета?! Българите – планинци според*

избрани гръкоезични извори от средновизантийския период, „Palaeobulgarica” 41, 2017, 3, s. 63–77, stanowiąc jednocześnie pomost do pozostałych obszarów badawczych zaprezentowanych w proponowanym przez Habilitanta cyklu.

Drugim obszarem badawczym zaprezentowanym przez Habilitanta są kwestie ideologiczne związane przede wszystkim z mową „Na pokój z Bułgarami”. Do tej grupy należą następujące publikacje:

1. *In the Shackles of the Evil One: The Portrayal of Tsar Symeon I the Great (893–927) in the Oration ‘On the Treaty with the Bulgarians’*, „Studia Ceranea. Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe” 1, 2011, s. 157–190.

2. *Peace in the House of Jacob: A Few Remarks on the Ideology of Two Biblical Themes in the Oration ‘On the Treaty with the Bulgarians’*, „Bulgaria Mediaevalis” 3, 2012, s. 85–93.

3. *Византийската имперска идея и претенциите на цар Симеон според словото „За мира с българите“*, [w:] *Кирило-Методиевски студии*, т. 25, ред. Славия Бърлиева, София 2016, s. 342–352.

4. *„А земята отново беше станала безвидна и неоформена“*. *Щрихи към образа на войната в словото „За мира с българите“*, „Епохи“ 26, 2018, 1, s. 201–213.

Naturalnie, także w tym przypadku cennym uzupełnieniem są odpowiednie fragmenty monografii *Carstwo bułgarskie. Polityka – społeczeństwo – gospodarka – kultura, 866-971*, będącej wynikiem wspólnej pracy Habilitanta oraz profesora Mirosława Leszki.

Dopełnieniem tej grupy są trzy publikacje traktujące również o kwestiach ideologicznych, ale nie związanych bezpośrednio ze wzmiankowanym źródłem:

1. *Myth and Meaning. Standards of Byzantine Erudition and Its Role in Byzantine Rhetorical Works*, [w:] *Стандарти на всекидневието през Средновековието и Новото време/ Standards of Everyday Life in the Middle Ages and in Modern Times*, т. III, ред. Красимира Мутафова, Надежда Христова, Ивелин Иванов, Гергана Георгиева, Издателство ФАБЕР, Велико Търново 2014, s. 151–164.

2. *Новият Завет и византийската пропаганда. Още веднъж за Никита Хониат и българското освободително движение*, [w:] *Великите Асеновци*, ред. Пламен Павлов, Николай Кънев, Николай Хрисимов, Издателство „Абагар”, Велико Търново 2016, s. 70–83.

3. *Asparuh and His People on the Lower Danube through the Eyes of Theophanes, or a Story that Was Not Meant to Happen*, „Studia Ceranea. Journal of the Waldemar Ceran Research

Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe” 8, 2018, s. 167–191.

Ostatnim obszarem są dzieje Wielkiego Tyrnowa w dobie drugiego państwa bułgarskiego. Ten obszar badawczy reprezentują dwa teksty:

1. *Inny Konstantynopol. Tyrnowo jako stołeczny ośrodek późnośredniowiecznej Bułgarii*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Historica” 87, 2011, s. 343–371 + 10 zdjęć.
2. *Търново като свещен град през късното средновековие*, [w:] *Търновска Книжовна Школа*, т. X, *Търновската държава на духа. Десети юбилеен международен симпозиум Велико Търново, 17–18 октомври 2013 г.*, ред. Димитър Кенанов, Университетско Издателство „Св. св. Кирил и Методий”, Велико Търново 2015, s. 697–722.

Wspomniane powyżej dwa teksty wydają się być doskonałym preludem do poważnego opracowania w polskiej literaturze naukowej, poświęconego dziejom drugiego państwa bułgarskiego na miarę monografii *Carstwo bułgarskie. Polityka – społeczeństwo – gospodarka – kultura, 866-971!*

Wracając jednak do meritum, należy podkreślić, że publikacje składające się na omawiany cykl odznaczają się wysokim walorem warsztatowym i naukowym. Doktor Kiril Marinow w prezentowanych pracach skupił się przede wszystkim na wieku X, jest to jednak zrozumiałe, gdyż wówczas stosunki Bułgarii oraz Bizancjum osiągnęły apogeum intensywności w czasach pierwszego państwa bułgarskiego. Jak już zostało wspomniane powyżej, dr Marinow nie pominął w swych badaniach także dziejów Bułgarów doby VII-IX wieku oraz czasów drugiego państwa bułgarskiego. Uznać więc należy, że aktywność naukowa Habilitanta lokuje go w czołówce badaczy zajmujących się fascynującymi dziejami średniowiecznej Bułgarii.

Dla piszącego te słowa nader interesującymi jawią się artykuły poświęcone roli i znaczeniu gór Haemos (zwłaszcza: *Hémos comme barrière militaire. L'analyse des écrits historiques de Léon le Diacre et de Jean Skylitzès au sujet de la campagne de guerre des empereurs byzantins Nicéphore II Phocas en 967 et de Jean I Tzimiskès en 971*, *Carstwo bułgarskie. Polityka -społeczeństwo -gospodarka -kultura, 866 -971* bądź *The Haemus Mountains and the Geopolitics of the First Bulgarian Empire: An Overview*).

W dwóch pierwszych wspomnianych opracowaniach dr Marinow zajmował się wojną z władcą ruskim, Świętosławem, sporo uwagi poświęcając okolicznością forsowania Haemosu przez wojska Jana I Tzimiskesa podczas jego kampanii przeciwko Rusom. Fakt pozostawienia przejść w górach bez straży przez Świętosława należy do jednych z najciekawszych problemów badawczych wojny bizantyńsko-ruskiej 971 roku. Habilitant

podejmuje próby wyjaśnienia tego stanu rzeczy, zarówno zgadzając się z literaturą, jak i starając się wysunąć własne argumenty (*Hémos comme barrière ...*, s. 355-364). Dr Marinow podkreśla fakt, że góry Haemos pozostawały bez obrony (być może ze względu na niedoinformowanie Świętosława), a przejście przez nie Bizantyńczyków zaskoczyło obrońców Presławia.

Można również (a nawet należy) w tym momencie zadać pytanie, jakie mankamenty zawiera cykl artykułów autorstwa doktora Kirila Marinowa? Zaproponowany tytuł *Bułgaria i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobizantyńskiej* pozwala sądzić, że Habilitant całościowo ukaże „konteksty interakcji”, jednakże specyfika cyklu, w którym pewne publikacje powtarzają (uzupełniając bądź pogłębiając) konkretne problemy badawcze zabrakło miejsca na omówienie chociażby kwestii państwa Komitopulów (stąd uwaga o doprecyzowaniu tytułu cyklu: *Bułgaria Naddunajska i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobizantyńskiej*) czy też marginalne potraktowanie Bułgarii w XIII-XV wieku.

Powtórzę moje – już niejednokrotnie formułowane – obawy, że w przypadku cyklu publikacji jako podstawy uzyskania awansu naukowego pojawia się niebezpieczeństwo, iż przedstawione prace stanowią raczej wybiórczy dobór artykułów naukowych (w przypadku recenzowanego cyklu należy nadmienić – wyśmienitych!) dokonany przez Habilitanta i w niewątpliwie inteligentny sposób uargumentowany w autoreferacie, aby spełnić wymogi formalne sformułowane w odpowiednich aktach normatywnych. W tej sytuacji podstawą winien być cały dorobek Habilitanta, nie zaś jego wskazana część. W przypadku dra Kirila Marinowa znaczenie dorobku naukowego nie podlega dyskusji, natomiast na rozwiązania systemowe nie miał on wpływu.

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze i współpraca międzynarodowa

Zaprezentowany powyżej cykl artykułów: *Bułgaria i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobizantyńskiej* nie stanowi całości dorobku Habilitanta.

Wysoko ocenić należy współautorstwo monografii poświęconej Bułgarii doby cara Piotra I (*Piotr I Święty, car bułgarski (ok. 912–969). Maria Lekapena, caryca bułgarska (ok. 912–?963)*, Wydawnictwo Avalon, Kraków 2018), napisanej wraz z profesorem Mirosławem J. Leszką oraz doktor Zofią Brzozowską, a także współredakcję anglojęzycznej pozycji poświęconej tejże tematyce (*The Bulgarian State in 927–969. The Epoch of Tsar Peter I*, Łódź University Press, eds. M.J. Leszka, K. Marinow, Łódź 2018 [Byzantina Lodziensia XXXIV]). Habilitant jest również współredaktorem dwóch innych poważnych publikacji: Z

badania nad wczesnobizantyńskim Konstantynopolem, red. M.J. Leszka, K. Marinow, A. Kompa, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011; *Miasto na styku mórz i kontynentów. Wczesno- i średniobizantyński Konstantynopol jako miasto portowe*, red. Mirosław J. Leszka, K. Marinow, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016. Te dwie monografie wieloautorskie poświęcone zostały zagadnieniom związanym ze stolicą państwa bizantyńskiego.

Warto zauważyć także, że już po złożeniu wniosku habilitacyjnego pojawiła się kolejna monografia wieloautorska, której współredaktorem jest Habilitant: *Widmo Mahometa, cień Samuela. Cesarstwo bizantyńskiej w relacji z przedstawicielami innych religii i kultur (VII-XV wiek)*, red. Z.A. Brzozowska, M.J. Leszka, K. Marinow, T. Wolińska, [Byzantina Lodziensia XXXIX], Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.

Imponującą rysuje się również dorobek Habilitanta w zakresie artykułów oraz rozdziałów w pracach zbiorowych niewchodzących w skład ocenianego cyklu. Liczba owych publikacji wynosi dwadzieścia dziewięć. Do tego doliczyć należy recenzje prac naukowych (trzy), tłumaczenia prac naukowych (trzy) oraz przedmowy i zakończenia (osiem). Wszystko to daje obraz uczonego doświadczonego i kompetentnego.

Potwierdzają to także zrealizowane oraz realizowane projekty badawcze, a także skala współpracy naukowej z zagranicą (umiędzynarodowienia nauki!). Habilitant jako wykonawca aktywnie uczestniczył w realizacji trzech projektów badawczych (najnowszy projekt to ważne dla polskiej historiografii przedsięwzięcie: *Wołosi w europejskiej i polskiej przestrzeni kulturowej. Migracje – osadnictwo – dziedzictwo kulturowe* (MNiSW – 0604/NPRH3/H12/82/2014; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Uczestniczył w programach europejskich, wygłaszając wykłady dla studentów uczelni bułgarskich (lata: 2013-2016, 2018). Był aktywnym członkiem międzynarodowych komitetów organizacyjnych konferencji (np. *22 International Congress of Byzantine Studies* w 2011 roku, *23 International Congress of Byzantine Studies* w 2016 roku). Aktywność i zaangażowanie Habilitanta są również widoczne na innych polach – jest on członkiem redakcji oraz rad naukowych periodyków istotnych dla reprezentowanej przez siebie dziedziny (np. „*Studia Ceranea. Journal of the Waldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe*”) oraz stale współpracuje z tak ważnym periodykiem jak „*Byzantinische Zeitschrift*”. W obecnie panujących warunkach należy podkreślić, że czasopisma te znajdują się na liście czasopism MNiSW z odpowiednią punktacją. Warto także wspomnieć o członkowstwach w międzynarodowych i krajowych

organizacjach oraz towarzystwach naukowych (np. Commission for the Historical Geography and Spatial Analysis of Byzantium of the Association of Byzantine Studies).

Wspomnieć należy również o konsekwentnej współpracy (formalnej i nieformalnej) doktora Kiriła Marinowa z uczonymi uniwersyteckich ośrodków w Bułgarii, zwłaszcza – co sam podkreśla – „dwóch najważniejszych i najbardziej prestiżowych uczelni bułgarskich, mianowicie Uniwersytetu Sofijskiego „Św. Klemensa Ochrydzkiego” i Uniwersytetu Wielkotyrnowskiego „Św. św. Cyryla i Metodego”. Również ten aspekt działalności Habilitanta wskazuje na dojrzałość naukową.

Polem aktywności Habilitanta zasługującym na podziw jest czynne uczestnictwo w konferencjach. Doktor Kirił Marinow w latach 2011-2019 wygłosił aż 40 referatów na krajowych, międzynarodowych oraz zagranicznych konferencjach naukowych. Do tego doliczyć należy sześć referatów wygłoszonych poza konferencjami. Liczba referatów oraz ich tematyka związana przede wszystkim z zarysowanymi w autoreferacie obszarami wyraźnie ukazuje dojrzałość naukową Habilitanta.

Osiągnięcia dydaktyczne i popularyzatorskie

Doktor Kirił Marinow jest również wytrawnym dydaktykiem. Na podkreślenie w dobie pandemii zasługuje fakt, że Habilitant prowadził zajęcia e-learningowe z wykorzystaniem platformy Moodle już od roku akademickiego 2018/2019 w ramach kierunku „e-Historia” (przedmiot kursowy historia powszechna średniowiecza”). Przekrój zajęć dydaktycznych prowadzonych przez dra Kiriła Marinowa obejmuje wszystkie stopnie nauczania wyższego oraz całą gamę przedmiotów od kursowych, poprzez okołoseminaryjne wykłady specjalizacyjne dla magistrantów (*Rywalizacja i współistnienie. Z dziejów stosunków bizantyjsko-słowiańskich VI–XV*) oraz wykłady monograficzne (*Sacrum i profanum w Cesarstwie Rzymskim – wybrane zagadnienia*) na kierunkach: historia, e-Historia, okcydentalistyka, wojskoznawstwo (warto podkreślić, że kierunki działań dydaktycznych dra Marinowa znajdują odzwierciedlenie w jego działalności naukowej). Doktor Kirił Marinow recenzował również prace licencjackie oraz magisterskie. Pełnił również funkcję promotora pomocniczego w przewodach doktorskich.

Cieszy również fakt, że dr Marinow jest autorem kilku prac popularnonaukowych. Pisanie takowych prac przez osoby kompetentne niweluje bowiem straty, jakie zadaje polskiej nauce oddanie pola pasjonatom nie zawsze posiadającym odpowiednie przygotowanie i powielających schematyczne (często również błędne!) opowieści o dawnych wiekach.

Habilitant nie zaniedbuje również obszaru tak ostatnio istotnego dla szkolnictwa wyższego – społecznej odpowiedzialności nauki. Propaguje oraz udostępnia wiedzę poprzez odczyty dla słuchaczy Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz w trakcie wykładów dla uczniów szkół średnich w ramach akcji „Uniwersytet Zawsze Otwarty”. Efektywna współpraca ze środowiskiem, umiejętność przekazywania wiedzy niespecjalistom – a jestem pewien, że umiejętność taką Habilitant posiada – również świadczy o dojrzałości badawczej.

Wnioski

Zaprezentowany przez Habilitanta, doktora Kirila Marinowa cykl artykułów: *Bulgaria i Bizancjum: konteksty interakcji w epoce średnio- i późnobyzantyńskiej* oraz pozostałe prace naukowe ukazują Jego osobę jako badacza prezentującego wysoki poziom naukowy, zarówno pod względem warsztatu, jak i formułowania oraz argumentowania tez, a także posiadającego bogate i wystarczające doświadczenie dydaktyczne i organizacyjne.

W tej sytuacji powyższa recenzja dorobku naukowego, organizacyjnego oraz dydaktycznego dra Kirila Marinowa w postępowaniu habilitacyjnym pozwala stwierdzić, że spełnione zostały kryteria zawarte w aktach normatywnych regulujących postępowanie habilitacyjne (np. *Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*). **Wnioskuje zatem o nadanie doktorowi Kirilowi Marinowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia.**

